

"נעשה ונשמע"

"ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד" (מתוך הפיוט "יום שבתון")

א. מתכוננים למתן תורה בהר סיני (שמות פרק יט)

חשבו: על מה ענו בני ישראל ואמרו "נעשה" (ח')
והרי לכאורה הם לא צוו לעשות דבר?

הרב עדין שטיינזלץ, בפירושו לספר שמות פרק י"ט פסוק ח':

אנחנו מקבלים על עצמנו לבוא בברית אתו, ולהיות ממלכת כהנים וגוי קדוש. משום כך, כמובן, נעשה את כל הדברים

מהי תשובתו של הרב שטיינזלץ לשאלה זו?

האם קרה לך בחיים או האם אתה יכול לצמיח לעצמך מצב בו אתה מתחייב להיות שותף בארסון / מאשימהו בחבורה מבלי לצטט את כל פרטי ההתחייבות מראש?
מה הביא/יביא אותך לנהוא כק?

●
למחשבה

מה הביא, לדעתך, את עם ישראל להתחייב ולומר "כל אשר דיבר ה' נעשה" מבלי לדעת מה בדיוק הדבר מחייב אותם?

(א) בַּחֲדָשׁׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַר סִינַי:

(ב) וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיְבֹאוּ מִדְבַר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר וַיַּחֲשֶׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר:

(ג) וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו ה' מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ד) אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי:

(ה) וְעַתָּה אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמְעוּ בְקִלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָּל־הָאָרֶץ: (ו) וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מִמְּלַכַת כְּהֻנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ז) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזַקְנֵי הָעָם וַיִּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה':

(ח) וַיַּעֲנוּ כָּל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ: כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁבַּח מֹשֶׁה אֶת־דְּבַר הָעָם אֶל ה':

ב. טכס כריתת הברית - מ"נעשה" ל "נעשה ונשמע" (שמות פרק כ"ד)

פרק כ"ד ממשיך ומתאר אירוע הקשור בסיפור מתן תורה בהר סיני. הפרק מתאר מעמד של כריתת ברית בין עם ישראל לקב"ה. בטכס זה (פס' ז) מוסיפים בני ישראל להתחייבות לעשות, גם ההתחייבות לשמוע.

(ד) ויכתב משה את כל־דברי ה' וישכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל:

(ה) וישלח את־נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבח זבחים שלמים לה' פרים:

(ו) ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם זרק על־המזבח:

(ז) ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אִשְׂרֵי־דָבָר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

למה בדיוק מתחייבים ישראל באמירתם הכפולה "נעשה ונשמע"? הפרשנים שלפניכם מציעים הצעות שונות. עיינו בהן והשיבו לשאלות

2. אבן עזרא הפירוש הקצר

נעשה המצות הנטועות בלב*, ונשמע מצות הקבלה**.

*מצות הנטועות בלב - מצוות שאדם יכול לחשוב עליהן בעצמו, הן הגיוניות ומתקבלות על הלב.

**מצות הקבלה - מצוות שקבלנו מאת ה' בתורה. לולי ה' היה מצווה אותנו לא היינו חושבים עליהם בעצמנו.

מדוע המילה "נעשה" מתאימה למצוות הנטועות בלב והמילה "נשמע" למצוות הקבלה? (רמז: בדקו את משמעות הפועל ש.מ.ע בפסוקים הבאים בראשית כ"ז, י"ג; משלי א', י')
 (רמז: בדקו את משמעות הפועל ש.מ.ע בפסוקים הבאים בראשית כ"ז, י"ג; משלי א', י')

1. אבן עזרא הפירוש הקצר "נעשה מצות עשה" ונשמע מצות לא תעשה"

מדוע המילה "נעשה" מתאימה למצוות עשה והמילה "נשמע" למצוות לא תעשה?

3. בית הלוי (רבי יוסף דב הלוי סולוביצ'יק 1820 – 1891), פרשת משפטים

דהנה איתא בזוה"ק נעשה בעובדין טבין ונשמע בפתגמין דאורייתא, הרי דנעשה

הוי קבלה על קיום המצות ונשמע הוי קבלת לימוד התוה"ק.

תרגום: שהנה כתוב בזוהר הקדוש: נעשה – במעשים טובים, ונשמע – בפתגמי התורה. הרי

ש"נעשה" הוא קבלה על קיום המצוות ו"נשמע" הוא קבלת לימוד התורה הקדושה.

לפי הזוהר הקדוש המובא בפירוש בית הלוי למה מתייחסת ההסכמה לעשות? למה מתייחסת ההסכמה לשמוע?

4. רש"ר הירש, שמות
"... אולם הדברים שבכתב לא כללו אלא יסודות המצוות בקיצור
הלשון, כפי שהם מונחים לפנינו בתורה שבכתב, והרצאת פרטי
הדברים נעשתה ענין להוראה שבעל פה ולשימת הלב דרך
שמיעת האוזן. שבועת "נעשה" לגבי התורה הכתובה, שניתנה
להם להגות בה, תחול רק על לשון המקרא, והמקרא חסר
שלמות ללא המסורת שבעל פה. לפיכך הם הוסיפו כאן: "ונשמע"
- לאמור: כל אשר - דבר ה', ולא רק כללי היסוד שקראו כאן
באוזננו, נעשה, ולצורך עשייה - גם "נשמע", הוזה אומר: על - ידי
לימודם וקיומם של הדברים שנשארו מסורת שבעל פה, נגיע לידי
כך שנעשה את רצון ה' באמת ובשלמות.

לדעת הרש"ר הירש, למה מתייחסת ההסכמה לעשות?
למה מתייחסת ההסכמה לשמוע? מדוע יש צורך בשתייהן?

נסכם: הפירושים השונים חושפים בפנינו שלל אפשרויות להבנת התחייבותם של ישראל באמרו
"נעשה ונשמע" בטכס הברית. כצאצאי העומדים בברית, עיון במגוון המחויבויות מעורר
למחשבה ומאתגר!

ג. "נעשה ונשמע" לפני מתן תורה

לדעת הגמרא במסכת שבת טכס הברית (שמות פרק כ"ד) התקיים לפי מתן תורה (שמות
פרק כ'). לשיטה זו עם ישראל אמר "נעשה ונשמע" לפני שה' התגלה אליו בהר סיני והשמיע
באוזניו את עשרת הדברות! עיינו בגמרא ובפירוש רש"י לגמרא וענו על השאלות

תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד א

אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה
להן: מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו? דכתיב: "ברכו ה' מלאכיו
גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו" (תהלים ק"ג, כ') - ברישא עשי, והדר
לשמע. [=בהתחלה עושים ואחר כך לשמוע]

רש"י: עושי דברו לשמוע - מוכנין לעשות קודם שישמעו, ולא כדרך שאר עבדים ששומעים
תחילה את הדבר, לידע אם יכולין לקבלן עליהם אם לאו.

מדוע לדעתכם "נעשה ונשמע" מוגדר על ידי הבת קול כ "רז"
(=סוד)? מדוע, לדעתך, אמרו כך בני ישראל?
(חזרו גם לדבריו של הרב שטיינזלץ בתחילת הדף)

ד. נעשה ונשמע אמרו כאחד

(ח) וַיֵּעֲנוּ כָּל־הָעַם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁבַּע מִשְׁנֵה אֶת־דִּבְרֵי הָעַם אֵל ה':

חשבו: מהי המשמעות של מענה העם "יחדו"?

משך חכמה שמות פרק יט פסוק ח

ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה. הנה מצוות התורה יש אשר לכהנים ויש אשר ללויים ויש לכהן גדול ויש למלך או לסנהדרין, ויש למי שיש לו קרקע ובית, רק בכלל ישראל צריכה התורה להתקיים ו'כל ישראל ערבין זה לזה' (שבועות לט, א) ובקיומם כולן מקבלים שכר... שבכללות העם כאחד כולם יחדיו יעשו כל אשר דבר ה', וכל אחד יעשה השייך לו.

העובדה שהתורה כולה יכולה להתקיים רק על ידי
העם בשלמותו. יוצרת תחושה של ערבות הדדית
בין חלקי העם.
הבאה ביאי שתי זוטמות לביטויים של ערבות
הדדית שחווית העם ישראל בעתות שלום ובעתות
אספי (כמו למשל בזמן הקורונה.....)

הג שבועות שמח!
מפמ"ר צוות הדרכה
תנ"ך חמ"ד